

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А *Обґрунтовані основні компетентності менеджера фізичної культури і спорту. Проаналізований класифікатор професій та їхні кваліфікаційні характеристики як базовий компонент підготовки менеджера фізичної культури і спорту в умовах реформування вищої освіти. Досліджене сучасне нормативно-правове забезпечення галузі та визначені посади менеджерів фізичної культури і спорту.*

Ключові слова: фізична культура і спорт; управління; менеджмент; менеджер; класифікатор професій; кваліфікаційна характеристика професії; компетентність

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт як складник загальної культури особистості є важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей і створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини. Державна політика України у сфері фізичної культури і спорту спрямована на формування в суспільстві умов до оздоровчої рухової активності для усвідомлення значущості здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі. Розуміння кожною людиною того, що майбутнє держави визначається здоров'ям усіх членів суспільства, веде до необхідності посилення ролі фізичної культури та спорту в діяльності державних органів управління. Водночас, правова база, що лежить в основі реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, ще не в повній мірі відповідає соціально-економічним перетворенням, які відбуваються нині в Україні. Важливим завданням держави є формування оптимальної галузевої моделі управління, де буде чітко розподілено й узгоджено на загальнодержавному й регіональному рівнях повноваження всіх суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності, а також місцевих органів влади. Ефективна координація діяльності суб'єктів різних секторів соціально-економічної сфери державної політики сприятиме зміні поведінки громадян на користь використання оздоровчої рухової активності для розвитку здоров'я. Таким чином, сучасні ринкові умови підвищують вимоги до ефективності системи управління фізичною культурою і спортом, що, у свою чергу, суттєво впливає на соціально-економічну динаміку розвитку держави, задоволення суспільних потреб і поліпшення добробуту населення.

У системі державного управління фізичною культурою і спортом на перший план виходить проблема забезпечення відповідних державних органів висококваліфікованими державними службовцями і стратегічному управлінні кадровими ресурсами. Увага держави до кадрового питання обумовлює необхідність модернізувати систему підготовки керівників державних органів управління та менеджерів фізкультурно-оздоровчих і спортивних організацій, адже сучасні заклади фізичної культури і спорту потребують фахівців із вищою освітою, які могли б кваліфіковано реалізувати функції управління відповідно до вимог ринку.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку сфери фізичної культури та спорту присвячені роботи Н. Ярової, А. Іванова, Ю. Іванченко, О. Мартякової; вивченням загальних проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту займаються О. Жданова, Т. Курчаба; аналізу діяльності спортивних менеджерів та проблем їхньої підготовки присвячені роботи О. Гонтурака, М. Дудчака, В. Жолдака, Ю. Мічуди, І. Переверзіна; організації та технології менеджменту суб'єктів і об'єктів управління фізичною культурою та спортом присвя-

чені роботи О. Горбенко, І. Приходько, Г. Путятіної, І. Хомко, Л. Чеховської, формуванню управлінської компетентності фахівців сфери фізичної культури і спорту – Ю. Дубревського та ін.

Метою статті є обґрунтування основних компетентностей менеджера фізичної культури і спорту на основі аналізу кваліфікаційних характеристик професій в умовах сучасного реформування вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовку спеціалістів за напрямом підготовки «Менеджмент» в Україні розпочато в 1994 р. Значення напрямку підвищується у зв'язку зі вступом України до єдиної системи європейських стандартів вищої освіти, започаткованої Болонським процесом, і переходом до двоциклового поділу періоду навчання: бакалавр і магістр. Ступінь деталізації на кожному рівні розподілу є оптимальним і забезпечує затребуваність випускників роботодавцями, перспективну мобільність випускників і можливість кар'єрного маневру на ринку праці, у тому числі й на світовому. Фахівці з менеджменту користуються сьогодні підвищеним попитом на ринку освітніх послуг. У 2000–2002 рр. було створено повний комплект галузевих стандартів з напрямку, погоджених з Міністерством праці і соціальної політики України й іншими міністерствами та відомствами, які є потенційними роботодавцями випускників цього напрямку. Професію «менеджер» у 2002 р. включено до Державного класифікатора професій ДК 003-95. Додатком № 4 до ДК 003-95 введено підрозділ 14 «Менеджери», який містить 9 класів менеджерських професій, у 4-х із яких наведено 12 професійних назв робіт, а у 2003 р. Додатком №5 введено ще 8 професійних назв робіт менеджерів. Це дозволило узгодити формулювання кваліфікації у дипломах випускників-менеджерів усіх рівнів із записами в трудових книжках і сприяло адекватному сприйняттю дипломів менеджерів роботодавцями. Визначено, що менеджер здатен виконувати зазначену професійну роботу (професійні назви робіт, коди та назви класифікаційних угруповань професій за Державним класифікатором професій ДК 003-95 та додатками до нього). Основні напрями професійної діяльності – організаційно-управлінська, адміністративно-господарська та інформаційно-аналітична. Фахівець за напрямом підготовки «Менеджмент» за умов набуття відповідного досвіду може адаптуватися до таких видів суміжної професійної діяльності: економічна, маркетингова, обліково-контрольна, зовнішньоекономічна, освітня, науково-дослідницька.

Дослідження вчених свідчать про те, що у різних країнах світу система підготовки спортивних менеджерів у вищих навчальних закладах почала складатися з другої половини 80-х років ХХ століття [2–4]. З того часу і до нині накопичено значний теоретичний і практичний досвід діяльності спортивного менеджера, що розглядається у літературі різними авторами. Із часів незалежності України сфера управління

фізичною культурою і спортом отримує фахівців широкого профілю, які можуть посідати різноманітні управлінські посади, але працівники фізкультурно-спортивних організацій усе більше переконаються в необхідності використання основних надбань сучасного менеджменту, що дає можливість оптимально вибудувати діяльність організації, зменшити трудомісткість управлінської роботи, оптимізувати апарат управління, посилити управлінський вплив на результативність діяльності фізкультурних організацій, спортивних товариств, об'єднань тощо. Тому соціальна практика поставила сьогодні на перший план створення в Україні цілісної структурної системи менеджменту, що передбачає оволодіння майбутніми фахівцями необхідними професійними компетентностями з метою поліпшення ефективності фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи в сучасних умовах ринкової економіки.

У світі спостережено стійку тенденцію імплементації Міжнародної стандартної класифікації професій 2008 року (International Standard Classification of Occupations 2008 – ISCO-2008) у національні професійні класифікації. Україна однією з перших на пострадянському просторі в повному обсязі перейшла на відповідне кодування професій [8]. Класифікацію професій тісно пов'язано з класифікацією видів економічної діяльності. В Україні сьогодні основними документами сфери праці, узгодженими з ISCO-08, NACE та ISIC, є Національний класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009:2010, Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003: 2010 (далі – ДК 003: 2010) і відповідні галузеві випуски «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» (далі – галузеві випуски ДКХПП).

Проаналізувавши ДК 003: 2010, визначаємо перелік професій і відповідних кваліфікаційних характеристик посад менеджерів фізичної культури і спорту:

1. Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі).

2. Керівники підприємств, установ та організацій:

- голова клубу (спортивного);
- директор (інший керівник) підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості;
- директор (начальник) професійного навчально-виховного закладу (професійно-технічного училища, професійного училища тощо);
- директор (ректор, начальник) вищого навчального закладу (технікуму, коледжу, інституту, академії, університету тощо);
- директор комплексу (оздоровчого, спортивного, туристського);
- директор навчально-виховного закладу (середньої загальноосвітньої школи, спеціалізованої школи, гімназії, інтернату тощо);
- директор курсів підвищення кваліфікації;
- директор навчального (навчально-тренувального) центру;
- директор школи (вищої спортивної майстерності, спеціалізованої дитячо-юнацької, спортивно-технічної тощо);
- начальник курсів підвищення кваліфікації;
- начальник навчального (навчально-тренувального) центру;
- начальник управління;
- начальник училища.

3. Керівники підрозділів у сфері культури, відпочинку та спорту:

- завідувач відділення (декан) у коледжі;
- завідувач бази спортивної;
- головний тренер команди (збірної, клубної);
- головний адміністратор;
- завідувач спортивної споруди;
- керівник фізичного виховання;
- начальник (завідувач) тренажерного комплексу (залу);

- начальник бази туристської;
- начальник клубу (аероклубу, службового собаководства, спортивно-технічного, стрілецько-спортивного);
- начальник команди з виду спорту (збірної, клубної);
- начальник табору (туристського).

4. Менеджери (управителі) підприємств, установ, організацій та їх підрозділів:

- менеджери (управителі) у сфері культури, відпочинку та спорту.

З 1 січня 2017 року запроваджено для застосування Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, випуск 85 «Спортивна діяльність» (далі – Довідник) з метою забезпечення формування і здійснення послідовної державної гуманітарної політики, визначення нормативів кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту [2]. Довідник містить кваліфікаційні характеристики, що застосовуються як нормативні документи та можуть бути основою при розробленні посадових інструкцій менеджерів сфери фізичної культури і спорту. Обов'язки та права менеджера фізичної культури і спорту визначаються на основі Довідника і відображаються в посадових інструкціях, що містять конкретний перелік посадових обов'язків керівників із урахуванням особливостей організації праці та управління, їхніх прав, відповідальності та компетентності, та затверджуються керівниками суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, виходячи із завдань, функцій і повноважень, встановлених відповідними нормативно-правовими актами, та штатного розпису, затвердженого в установленому порядку [там само].

Процедура розроблення нового покоління стандартів вищої професійної освіти України та освітніх програм підготовки менеджерів фізичної культури і спорту першого і другого рівня розглядається (в тому числі відповідно до Переліку-2015) з урахуванням вимог рекомендаційних документів Європейської Комісії стосовно структури кваліфікацій і ключових компетентностей, описувачів рівнів вищої освіти тощо. В умовах відсутності в Україні відповідних професійних стандартів підготовки менеджера фізичної культури і спорту у системі вищої освіти розробленням освітніх програм на рівні бакалавра та магістра займаються вищі навчальні заклади. За ISCO-2008 «Менеджери (керівники)» (Managers) планують, спрямовують, координують та оцінюють всебічну діяльність підприємств, урядових структур та інших організацій або організаційних одиниць, які є у їхньому складі, а також формулюють і аналізують їхню політику, нормативні акти, правила й настанови. Сферою і об'єктами діяльності менеджерів фізичної культури і спорту є: керівництво лінійними і функціональними підрозділами фізкультурно-оздоровчих і спортивних організацій різних форм власності та організаційно-правових форм, забезпечення організацій матеріально-технічними ресурсами, виконання функцій маркетингу в зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства.

Кваліфікаційні характеристики посад працівників сфери фізичної культури і спорту відображають фахові компетентності менеджера, тобто якість його дій для забезпечення адекватного та ефективного вирішення професійно важливих завдань, що мають проблемний характер, а також готовність нести відповідальність за свої дії. У переліку компетентностей менеджера фізичної культури і спорту визначають професійний, комунікативний, інноваційний і правовий складники, що закладені в нові стандарти вищої професійної освіти та є сукупністю обов'язкових вимог при реалізації основних освітніх програм підготовки бакалаврів (першого рівня) і магістрів (другого рівня) за спеціальностями 014.11 Середня освіта (фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт.

Нами визначені професійні компетентності менеджера фізичної культури і спорту для освітніх рівнів бакалавра (табл. 1.) та магістра (табл. 2.) за основними видами діяльності: організаційно-управлінська, технологічна, проектна і науково-дослідна.

Професійні компетентності менеджера фізичної культури і спорту (для освітнього рівня бакалавр)

№ з/п	Вид діяльності	КОМПЕТЕНТНІСТЬ
1.	Організаційно-управлінська	Здатність до критичного осмислення завдань і проблем у сфері публічного управління та адміністрування. Здатність організовувати працю в первинних робочих групах з метою досягнення цілей організації. Здатність самостійно або у складі робочої групи готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді. Здатність забезпечувати належний рівень якості продуктів, послуг чи процесів. Здатність самостійно або у складі робочої групи розробляти управлінські рішення. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових і морально-етичних норм поведінки. Здатність планувати потреби підприємства у ресурсах.
2.	Технологічна	Здатність використовувати в процесі підготовки, прийняття і впровадження управлінських рішень спеціальне програмне забезпечення та ІКТ. Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікативні технології з метою забезпечення доступу громадян до суспільно-значущої інформації та оприлюднення інформації щодо діяльності організації. Здатність налагодити систему документообігу в організації і з використанням сучасних програмних засобів і підтримувати її безвідмовне функціонування. Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів і технологій
3.	Проектна	Здатність розробляти тактичні та оперативні плани поточної діяльності. Здатність здійснювати попереднє обґрунтування проектних рішень. Здатність готувати проекти документів (стратегії, програми, концепції, плани розвитку тощо). Здатність проектувати та оцінювати доцільність упровадження інноваційних технологій у діяльність організації.
4.	Науково-дослідна	Здатність до аналізу та синтезу інформації наукового характеру. Здатність у складі робочої групи проводити елементарні прикладні дослідження в галузі публічного управління та адміністрування.

Професійні компетентності менеджера фізичної культури і спорту (для освітнього рівня магістр)

№ з/п	Вид діяльності	КОМПЕТЕНТНІСТЬ
1.	Організаційно-управлінська	Здатність приймати управлінські рішення, оцінювати їх наслідки й брати відповідальність. Здатність організовувати та планувати раціональну працю підлеглих. Здатність проаналізувати та опрацювати інформацію, необхідну для прийняття управлінського рішення. Здатність готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді. Здатність проявляти ініціативу з удосконалення діяльності. Здатність організовувати командну роботу. Здатність до контролю за реалізацією і практичним втіленням публічної політики. Здатність організовувати управління процесом змін в організації. Здатність організовувати громадську підтримку прийняття управлінських рішень.
2.	Технологічна	Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності. Здатність організовувати обробку документації засобами сучасних ІКТ. Здатність застосовувати комунікативні та інформаційні технології у процесі підготовки, прийняття і впровадження управлінських рішень.
3.	Проектна	Здатність керувати проектами. Здатність готувати програмні документи (стратегії, програми, концепції). Здатність підготувати та удосконалити законодавчу і нормативно-правову базу. Здатність визначати напрями розвитку галузі, території, підприємства, інших об'єктів публічного управління та адміністрування.
4.	Науково-дослідна	Здатність проводити теоретичні та прикладні наукові дослідження щодо здійснення ефективної публічної політики. Здатність виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їхнього розв'язання. Здатність аналізувати та вибирати ефективні методи навчання. Здатність застосовувати сучасні освітні технології у вищому навчальному закладі.

При реалізації функціональних обов'язків із планування професійної діяльності менеджери фізичної культури і спорту мають бути здатними творчо і своєчасно використовувати сучасні стандартні і нетрадиційні методи планування з позицій системного підходу, визначати склад показників і методів оцінки; аналізувати й давати комплексну оцінку різноманітних організаційних, економічних, комерційних процесів підприємства, правильно визначати стан факторів макросередовища; проводити моніторинг конкурентів підприємства на ринку, у тому числі й на світовому; оцінювати конкурентні переваги підприємства, розробляти й обґрунтовувати шляхи підвищення конкурентоспроможності послуг і підприємства в цілому. Вони отримають навички розроблення, оновлення (реструктуризації) бізнес-процесів, програм і проектів розвитку, здійснення ефективного поточного планування з урахуванням економічних ризиків, інфляції та конвертованості національної валюти, обґрунтування економічних форм організації технологічних процесів, процесів праці і управління; матимуть уміння визначати необхідні обсяги товарно-матеріальних запасів, граничні рівні ефективного використання технічного, трудового, фінансового та інформаційного потенціалу організації, розробляти і впроваджувати новітні управлінські технології, ідеї нових продуктів і послуг, а також розраховувати і прогнозувати місткість їхніх ринкових сегментів.

На нашу думку, поетапне набуття знань, умінь і навичок майбутніми фахівцями за програмами бакалаврів, магістрів та аспірантів дає змогу ґрунтовніше планувати навчально-виховний процес професійної підготовки, стандартизувати його та розробити оригінальні засоби контролю за його наслідками.

У сучасних умовах для випускників навчальних закладів – менеджерів фізичної культури і спорту – особливо важливим має бути розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, усвідомлення свого місця в системі соціальних відносин, а також здатність до критичної оцінки життєвого і професійного досвіду, свідомого вибору шляхів і методів удосконалення власних особистих і професійних якостей.

Висновки. Отже, на основі аналізу зарубіжної та вітчизняної літератури, законодавчих та інших нормативно-право-

вих актів, нами визначені основні компетентності менеджерів фізичної культури і спорту, які знайшли відображення в проектах нових освітніх програм підготовки фахівців галузі 01 Освіта. Педагогіка спеціальностей 014.11 Середня освіта (фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт. Продуктом процесу професійної підготовки менеджерів фізичної культури і спорту, на наш погляд, є випускник вищого навчального закладу, який оволодів програмою фахової підготовки й набув такого рівня професіоналізму, що забезпечує йому високу конкурентоспроможність на ринку праці в сучасних динамічних ринкових умовах.

Поетапне набуття знань, умінь і навичок майбутніми фахівцями за програмами бакалаврів, магістрів та аспірантів дає змогу ґрунтовніше планувати навчально-виховний процес професійної підготовки, стандартизувати його та розробити оригінальні засоби контролю за його наслідками.

Список використаних джерел

1. Гонтарук, О. М. Освіта та система спортивного менеджменту в умовах ринку / О. М. Гонтарук // Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции (15–16 мая 2015 г., г. Брест) : собр. матер. VII Межд. науч.-практ. конф. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 34–37.
2. Горбунок, О. В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні : автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту / О. В. Горбенко. – Львів, 2002. – 20 с.
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 85 «Спортивна діяльність». – Режим доступу : http://www.dsmsu.gov.ua/media/2016/11/02/29/4080_1.pdf.
4. Дубревський, Ю. М. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Ю. М. Дубревський // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2008. – №6. – С. 91–93.
5. Дутчак, М. В. Класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту в Україні: стан та перспективи / М. В. Дутчак // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 25–41.
6. Концепція реформування сфери фізичного виховання і спорту (основні положення). – Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/332>.
7. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/422016-19772>.
8. Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003: 2010. – Режим доступу : <http://www.dk003.com/>.
9. Приймак, М. М. Маркетингова діяльність вищих навчальних закладів фізкультурного профілю у системі кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України : автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту / М. М. Приймак. – Київ, 2003. – 17 с.
10. Чеховська, Л. Я. Фізкультурна організація як об'єкт менеджменту / Л. Я. Чеховська // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту : зб. наук. пр. / Під ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДПУ. – 1999. – № 22. – 320 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 04.10.2017.

Свертнев А. А. Характеристика основных компетентностей менеджера физической культуры и спорта в современных условиях реформирования высшего образования.

А Обоснованы основные компетентности менеджера физической культуры и спорта. Проанализирован классификатор профессий и их квалификационные характеристики как базовый компонент подготовки менеджера физической культуры и спорта в условиях реформирования высшего образования. Исследовано современное нормативно-правовое обеспечение отрасли и определены должности менеджеров физической культуры и спорта.

Ключевые слова: физическая культура и спорт; управление; менеджмент; менеджер; классификатор профессий; квалификационная характеристика профессии; компетентность

Svertnev O. A. Characteristics of the main competences of the manager of physical culture and sports in the current conditions of higher education reforming.

S The article substantiates the basic competences of the manager of physical culture and sports. The classifier of professions and their qualification characteristics as a basic component of the training of the manager of physical culture and sports in conditions of higher education reforming is analyzed. The modern regulatory and legal support of the industry is investigated and the positions of managers of physical culture and sports are determined.

Key words: physical culture and sport; administration; management; manager; classifier of professions; qualification characteristic of the profession; competence